

Výuka k udržitelnému rozvoji prostřednictvím nahlížení na globální témata: materiál pro učitele sekundárního vzdělávání

Autorky

Dr. Karen Pashby (Manchesterská metropolitní univerzita)

Dr. Louise Sund (Univerzita v Örebro a Univerzita Mälardalen)

Příspěvatelé

*Matthew Williams, Jennifer Maguire, Heidi Meltovu, David Few,
Nicole Sandler, Ruth Till, Ilona Taimela*

České vydání

ARPOK, o. p. s. (arpok.cz), překlad Tomáš Vacek

Grafické zpracování: Amy Wiseman

Etické nahlížení na globální témata: základní rámec

VÝCHODISKA

Středobodem vzájemně propojených globálních témat je hluboký zájem o budoucnost naší planety a na ní žijících druhů. Současně s naléhavými environmentálními problémy se (také) potýkáme se sociálními a ekonomickými nerovnostmi, které přetrvávají, a dokonce se zhoršují. V historii lidstva zahrnuje nucené vysídlování a vykořisťování lidí, druhů a přírodních zdrojů. Současné výrobní a spotřební procesy jsou pevně zakotveny v systémech útlaku v návaznosti na nerovné koloniální systémy moci. Globální environmentální otázky jsou zakořeněny v činnostech minulých i současných generací. Abychom se mohli zodpovědně podívat do očí současné i budoucí generaci, je zcela zásadní kriticky se zabývat rozličnými perspektivami a kontexty.

V roce 2015 přijaly země po celém světě „Cíle udržitelného rozvoje“ OSN (SDGs), které těmto zemím stanovují opatření za účelem zlepšení života na naší společné planetě do roku 2030. Cíl 4 volá po zajištění kvalitního vzdělávání pro všechny. Podle dílčího cíle 4.7 by měli všichni žáci získat znalosti a dovednosti potřebné k podpoře udržitelného rozvoje, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání o udržitelném rozvoji a globálním občanství, jakož i prostřednictvím dalších hodnotových forem vzdělávání.

Podle UNESCO (2014) je hlavním cílem vzdělávání o globálním občanství:

Podporovat žáky v přehodnocování předpokladů, světonázorů a mocenských vztahů v dominantním vnímání světa a v zohledňování osob a skupin, které jsou soustavně opomíjeny či přehlíženy.

Mezinárodní bílá kniha mládeže o globálním občanství (2017), napsaná za přispění tisíců žáků středních škol z 10 zemí, obsahuje několik doporučení, která podporují kritický přístup.

Školní osnovy

- Je klíčové hledat základní příčiny globálních problémů a nacházet komplexní řešení, namísto prosazování zjednodušených, pocitově dobrých občanských reakcí.
- Zkoumání toho, jak vznikají různé perspektivy a světonázory, včetně toho, z čeho vycházejí názory a přesvědčení samotných žáků.
- Jasné vysvětlení globálních mocenských vztahů, koloniální historie a útlaku, aby bylo možné plně pochopit, co utváří naše vztahy.

Kritické myšlení

- Pomáhat žákům hledat, vnímat a začleňovat opomíjené perspektivy s cílem zpochybnit dominantní způsob myšlení a řešit nerovnováhu mezi dominantními a přehlíženými perspektivami.

Pomůže nám s tím práce prof. Vanessy Andreotti, pedagožky a odbornice na kritickou globální výchovu k občanství a mezinárodní rozvojové vzdělávání. Vytvoříme rámec, který pomůže učitelům zareagovat na výše uvedené výzvy prostřednictvím podpory globálního učení. Základ tohoto materiálu tvoří její soupis historických vzorců útlaku, které se často opakují v dobře míněných přístupech k pochopení a řešení globálních problémů ve vzdělávacích kontextech.

Tyto vzorce představují akronym **HEADSUP**:

Hegemonie Ospravedlňování nadřazenosti vlastní kultury a podpora nadvlády, která může být neviditelná

Etnocentrismus Předkládání jediného názoru jako univerzálního, přestože je předkladatel nevědomky omezen vlastním světovým názorem

Ahistorismus Přehlížení historického vývoje a dějinných skutečností

Depolitizace Přehlížení mocenských nerovností a ideologických základů mocenských jevů

Spasitelství Poskytování pomoci jako „hrdinský čin“ nejsilnějšího

Už žádná složitá řešení Nabídka jednoduchých řešení, která nevyžadují systémovou změnu

Paternalismus Snaha o potvrzení autority a nadřazenosti prostřednictvím poskytování pomoci a infantilizace příjemců, včetně stavění mladých lidí z globálního Severu do pozice řešitelů problémů ostatních

HEADSUP slouží jako odrazový můstek pro učitele a žáky, aby se zapojili do etického nahlížení na globální témata. Učitelé si samozřejmě mohou návrhy uvedené v tomto materiálu uzpůsobit tak, aby odpovídaly jejich potřebám.

Tento materiál byl vytvořen s přispěním učitelů nižšího a vyššího sekundárního vzdělávání ze škol v Anglii, Finsku a Švédsku, které jsou výrazně propojeny s ohledem na školní osnovy a kde tato práce v současnosti již probíhá.

Inspiroujeme se pokyny *UNESCO* (2014), Mezinárodní bílou knihou mládeže o globálním občanství a soupisem prof. Andreotti (2012) **HEADSUP** a navrhujeme několik **hlavních zásad** za účelem propojení globální výchovy k občanství a vzdělávání pro udržitelný rozvoj:

- Globální témata jsou složitá a my potřebujeme pedagogické přístupy, které tyto složitosti zohlední, nikoliv zamlčí.
- Environmentální problémy jsou hluboce spjaty se sociálními, politickými, kulturními a ekonomickými nerovnostmi; je nezbytné propojit tyto problémy s historickými i současnými koloniálními systémy moci.
- Propojení všech druhů na naší planetě vyžaduje etický postoj jak k hlubokým problémům, které nás všechny ohrožují, tak k různě vnímaným dopadům environmentálních problémů.
- Školní prostředí je důležitým prostorem pro kladení otázek. Existují řešení, která je třeba podporovat, a opatření, která je třeba přijmout. Přehodnocování a analyzování jsou samy o sobě důležitými činnostmi. Pokud školy a širší komunity podporují charitativní výzvy, mohou školy podpořit žáky v jejich hlubším zapojení včetně konkrétní identifikace problémů a možností.
- Je zapotřebí podporovat a rozvíjet reflexi. Hluboké pochopení různých nuancí a zvažování problémů a paradoxů je pro globální občanství stejně důležité jako realizace konkrétních opatření (nebo rozhodnutí dané opatření nerealizovat). Tyto aspekty musí jít ruku v ruce.

„Myslím, že koncept HEADSUP je pro žáky důležitý... nejen kvůli tomu, aby byli schopni kriticky myslet, ale také aby si uvědomili, že něco třeba nevědí. Je důležitý pro řešení globálních otázek, ale také má svoje místo ve škole i v samotném lidském životě.“

Jak používat tento materiál?

Jedná se o pracovní materiál určený pro učitele a jejich práci. Není to manuál na řešení problémů. Následující postupy představují praktické aktivity, které lze zrealizovat předtím, než žáci proberou dané globální téma, během toho, nebo po tom. Uvádíme některá globální témata, ale učitelé samozřejmě mohou tento materiál uplatnit u témat, která se svými žáky probírají.

REFLEXE PRO UČITELE

Nástroj, který pomáhá učitelům přemýšlet o materiálech a pedagogických přístupech, které by mohly být v současnosti nebo v budoucnu použity při výuce globálních témat.

str. 5

PREZENTACE GLOBÁLNÍCH TÉMAT ŽÁKŮM: DOMINANTNÍ A PŘEHLÍŽENÉ PERSPEKTIVY

Orientační aktivita jako úvod ke globálním tématům.

str. 6

ZKOUMÁNÍ PROBLÉMU

Aktivita, kterou lze využít k analýze dané kampaně zaměřené na žáky (např. KONY 2012).

str. 7

ROZBOR PROBLÉMU A IDENTIFIKACE KLÍČOVÝCH VÝZEV

Účelem následujících tří souborů otázek je přimět žáky, aby prozkoumali dané globální téma.

str. 8

SOUPIS REAKCÍ A OPATŘENÍ

Tento soupis mohou žáci použít po prostudování daného problému, aby zvážili budoucí důsledky svých závěrů.

str. 11

PRACOVNÍ LISTY PRO ŽÁKY

str. 13

Reflexe pro učitele

Následující nástroj pomůže učitelům zjistit, co již ve své praxi dělají v souvislosti s konceptem **HEADSUP**, a zvážit, co by mohli přestat, nebo naopak začít dělat.

Identifikace a zpochybnění vzorců – výukové postupy	Poznámky/nápady/propojení s vlastní praxí	S čím bude dobré ve vlastní praxi pokračovat/s čím začít/ co opustit?
<p><i>Jak mohu ve své výuce uchopit téma zděděných mocenských vztahů a těch, které jsou považovány za samozřejmé? Identifikuji dominantní vnímání světa i přehlížené perspektivy, normy a trendy? (Hegemonie)</i></p>		
<p><i>Věnuji se ve svých hodinách tomu, že existují jiné logické způsoby, jak se dívat na stejný problém na základě jiného chápání reality či zkušenosti? (Etnocentrismus)</i></p>		
<p><i>Co mohu ve své výuce udělat pro to, aby daná událost nebyla probírána mimo odpovídající (historický) kontext, tak jako by se odehrála právě teď? Jakým způsobem jsou dnešní problémy provázány s přetrvávajícími lokálními i globálními trendy, vzory a narativy? (Ahistorismus)</i></p>		
<p><i>Co mohu ve své výuce udělat pro to, aby nebylo na problémy nahlíženo tak, jako by byly politicky neutrální? Kdo dané téma zasazuje do odpovídajícího rámce a kdo je odpovědný za jeho analýzu? Kdo jsou původci změny a jaké mechanismy změny jsou k dispozici? (Depolitizace)</i></p>		
<p><i>Co mohu ve své výuce udělat pro to, abychom se chopili dobrých úmyslů ve snaze pomáhat druhým prostřednictvím velkorysosti a altruismu, aniž bychom posilovali vztah my–oni/spasitel–oběť? (Spasitelství)</i></p>		
<p><i>Jakým způsobem můžeme v hodinách řešit tendenci lidí chtít rychlá řešení? Jak se můžeme vypořádat se složitostí, základními příčinami a nedostatkem jednoduchých řešení? (Už žádná složitá řešení)</i></p>		
<p><i>Jak můžeme v hodinách odložit stranou svá ega a vlastní zájmy? Jsme připraveni na to, že se můžeme mýlit a že nemusíme být těmi, kteří ví všechno nejlépe? (Paternalismus)</i></p>		

Prezentace globálních témat žákům: dominantní a přehlížené perspektivy

V této části uvádíme několik aktivit, s jejichž pomocí mohou žáci zjistit, jak přispět k danému tématu. Etnocentrismus sice vyřešit nemůžeme, protože všichni vycházíme ze svých znalostních tradic a zkušeností, ale můžeme dát najevo, co v této souvislosti víme a nevíme a co tento fenomén utváří. Budeme-li vycházet z cíle vzdělávání pro globální občanství definovaného UNESCO (2014), jedním z kroků může být identifikace dominantních perspektiv, aby bylo možné se jimi kriticky zabývat a nepovažovat je za samozřejmost. Následující aktivity byly spoluvyvořeny a pilotně ověřeny učiteli v Anglii a Finsku.

DOMINANTNÍ PERSPEKTIVY

Dominantní

Ve společnosti se některé normy stávají dominantními, zatímco jiné jsou považovány za „odlišné“. Například módní styly se dostávají do hlavního proudu a zase z něj mizí.

- Jaké styly oblékání jsou mezi lidmi ve vašem věku oblíbené?
- Jak se liší od toho, co nosili studenti před 5, 10, 30 lety?

To, co je považováno za normální v jednom desetiletí, nemusí být normální v jiném desetiletí. V případě hudby se také hovoří o mainstreamu.

- Jaké styly hudby posloucháte doma nebo na školních akcích, případně na oblíbené rozhlasové stanici, co vám nabízí spotify a jiné aplikace?
- Jsou tyto styly shodné, nebo se navzájem liší? A co ve srovnání s dobou před 5, 10, 30 lety?

Perspektiva

Perspektiva je daný pohled na věc. Vychází z životní zkušenosti jednotlivce a ze znalostí, ke kterým má člověk přístup. Dominantní perspektiva je dostatečným počtem lidí považována za „normální“ a je perspektivou, o které většina lidí slyšela.

Dominantní perspektiva může být tak normální, že se zdá být zřejmou či založenou na „selském rozumu“. Někdy dominantní perspektivy zahrnují stereotypy a zjednodušené pohledy lidí. Při studiu globálních témat a mezinárodního rozvoje může jít o zjednodušený pohled na lidi žijící v takzvaných „rozvojových zemích“, kteří jsou vnímáni jako ti, kteří „potřebují pomoc“.

Důležitou skutečností je, že všechny pohledy jsou omezené a všechna globální témata jsou komplexní. Dominantní perspektivy neposkytují kompletní obrázek.

První krok: Co víme o tomto globálním tématu (vybere učitel: například chudoba či odlesňování)?

1.a. Co vás v souvislosti s tímto globálním tématem napadne?

- Co jste o tom slyšeli dříve z různých zdrojů (médiá, škola, kamarádi, rodina, vlastní přímá zkušenost, co jen tak prošlo „kolem“)?

1.b. Třídní diskuze

Podělte se o vlastní myšlenky k danému tématu a o to, co jste o něm slyšeli.

- Dokážete určit, které skupiny lidí mají jednotlivé názory? Jak lze tyto skupiny definovat?
- Které pohledy se zdají být „dominantními“?
- Vypadají některé pohledy odlišně od těch dominantních nebo se vám zdá, že neodpovídají tomu, co byste očekávali?

Druhý krok: Analýza zdrojů (včetně písemných textů a vizuálních a zvukových materiálů)

2.a. Individuálně nebo ve skupinách prozkoumejte různé zdroje informací o daném tématu (např. článek v novinách, kampaň na sociálních sítích, reklama, TedTalk, vědecká zpráva)

- Jaké jsou hlavní informace o daném tématu pocházející z jednotlivých zdrojů?
- Vycházejí z jednotlivých zdrojů podobné informace, nebo vyjadřují různé názory?
- Jaké stereotypy a zobecnění jsou patrná v jednotlivých zdrojích?
- Či zájmy jsou prezentovány jako jádro globálního tématu? Můžete identifikovat „nás“, přičemž naše perspektiva je určující, a „je“, tedy ty, jichž se daná informace týká?

2.b. Třídní diskuze: Zviditelnění přehlížených perspektiv

- Můžeme společně zmapovat, jaké existují dominantní a přehlížené perspektivy?
- Čí perspektivy mohou být důležité, i když jsme je v daných zdrojích nezaznamenali? Můžeme je odhalit? Pokud ne, jak můžeme pamatovat na to, že existují, i když jsme je neodhalili?

2.c. Zjistěte, co se dá najít ve zprávách

Připravte si výstřižky novinových titulků nebo „posty“ ze sociálních sítí.

- Roztřídte je na „dobré zprávy“ a „špatné zprávy“. Které zprávy bylo těžké zařadit a proč? Kdo by mohl s vaším rozdělením souhlasit a kdo nesouhlasit?
- Roztřídte zprávy podle témat na politické, sociální a ekonomické (případně si přidejte vlastní kategorie). Které kategorii se dostává největší pozornosti?
- Roztřídte zprávy podle toho, zda promlouvají v národním kontextu, či v kontextu „západních“ zemí nebo „rozvojových zemí“. Jaké zájmy jsou ve zprávách nejčastěji reprezentovány?

Zkoumání problému

V této části uvádíme sérii otázek, které vytvořili učitelé jako inspiraci pro použití konceptu **HEADSUP** ve výuce.

Analýza zdroje

Tento soubor otázek byl převzat z práce jedné učitelky v Anglii, která se snažila o to, aby její žáci nikdy nesledovali videa jako například KONY 2012 (Invisible Children) nekriticky. Chtěla v nich rozvinout kritický postoj k jakékoli prezentaci týkající se globálních a environmentálních otázek. Tuto aktivitu lze využít k analýze jakékoli kampaně na podporu mezinárodního rozvoje. Rozhodla se používat termíny konceptu **HEADSUP** a mluvit o nich se svými žáky. Jednotlivé otázky lze použít i s termíny konceptu **HEADSUP** nebo bez nich.

„Používám termíny konceptu HEADSUP, žáci si je vyhledají a na základě nich pochopí, že ne vždy je nám sdělován kompletní příběh. V případě osmáků nebylo mým hlavním cílem, aby zcela pochopili význam těchto termínů, spíš mi šlo o to, aby pochopili, že zprávy, média a příběhy jsou někdy velmi zjednodušené. Musíme je hodnotit kriticky a uvědomit si to, co nám není sdělováno, a také to, jak můžeme dané téma prozkoumat dále.“

Faktory	Hodnotící otázka	Ano/ne/možná	Pokud ano, proč/jak/příklad
H egemonie	Naznačuje upřednostňovaný postup nebo opatření, že jedna skupina lidí by mohla navrhnout a provést řešení, které by urovnalo všechny problémy?		
E tnocentrismus	Naznačuje tato prezentace globálního tématu, že každý, kdo nesouhlasí, se mýlí?		
A historismus	Byl problém prezentován, aniž by bylo vysvětleno, proč k tomuto problému došlo a jak s ním souvisíme my?		
D epolitizace	Opomíjí tato prezentace problému vysvětlení role moci (politika a vůdcovství)?		
S pasitelství	Jednají „řešitelé“ tohoto problému jako výjimeční či speciální lidé na misi za záchranu světa? Víme něco o jejich problémech?		
U ž žádná složitá řešení	Zdá se prezentované řešení skutečně jednoduché? Zdá se vám, že o tom nemusíte moc přemýšlet?		
P aternalismus	Jsou lidé v nouzi vnímáni jako jedinci s nedostatkem peněz a špatným vzděláním, kteří potřebují vaši pomoc, aniž bychom se zamysleli nad tím, jaké prostředky mají k dispozici?		

Rozbor globálního tématu a identifikace klíčových výzev

Následující tři aktivity byly vytvořeny jako způsoby zkoumání jednotlivých témat. Je možné je použít poté, co si žáci prostudují kontextové informace z různých zdrojů. Tyto aktivity mohou doplnit to, co učitelé již ve svých třídách dělají. Otázky mohou být využity samostatně nebo dohromady jako sada, žáci s nimi mohou pracovat jednotlivě nebo ve skupinách a lze je přizpůsobit různým věkovým kategoriím a dovednostem.

Rozbor problému (1)

Tato aktivita byla převzata z plánu vyučovací hodiny navrženého učitelem, který ji použil jako způsob upevnění učiva poté, co žáci 9. ročníku dostali kontextové informace o případové studii (urbanizace v Kíbeře v Nairobi). Tuto aktivitu lze upravit pro účely rozboru lokálního nebo globálního tématu. Otázky vycházejí z konceptu **HEADSUP**, ale používají jazyk, který je srozumitelný pro žáky různých úrovní sekundárního vzdělávání. Doplnění alternativních otázek pomáhá žákům učinit jejich přístup ještě komplexnější a uvědomit si, že formulování nových otázek je důležitým výsledkem učení.

„Někteří žáci se do toho opravdu ponořili, a co bylo opravdu zajímavé, že i spousta méně nadaných dětí si to opravdu užívala. Pustili se do toho, vymysleli neuvěřitelně dobré otázky díky svému laterálnímu myšlení.“

VÝCHODISKA	Klíčová otázka	Jaké jsou hlavní příčiny této situace?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
PERSPEKTIVY	Klíčová otázka	Jaké různé pohledy na tuto situaci existují?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
SPRAVEDLNOST	Klíčová otázka	Koho se tento problém týká nejvíce?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
VŮDCOVSTVÍ	Klíčová otázka	Kdo je v nejlepší pozici, aby dosáhl změny pro všechny?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
REAKCE	Klíčová otázka	Napadne vás nějaká možnost pro zlepšení této situace?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
BUDOUCNOST	Klíčová otázka	Jak si myslíte, že toto místo bude vypadat v budoucnu?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	

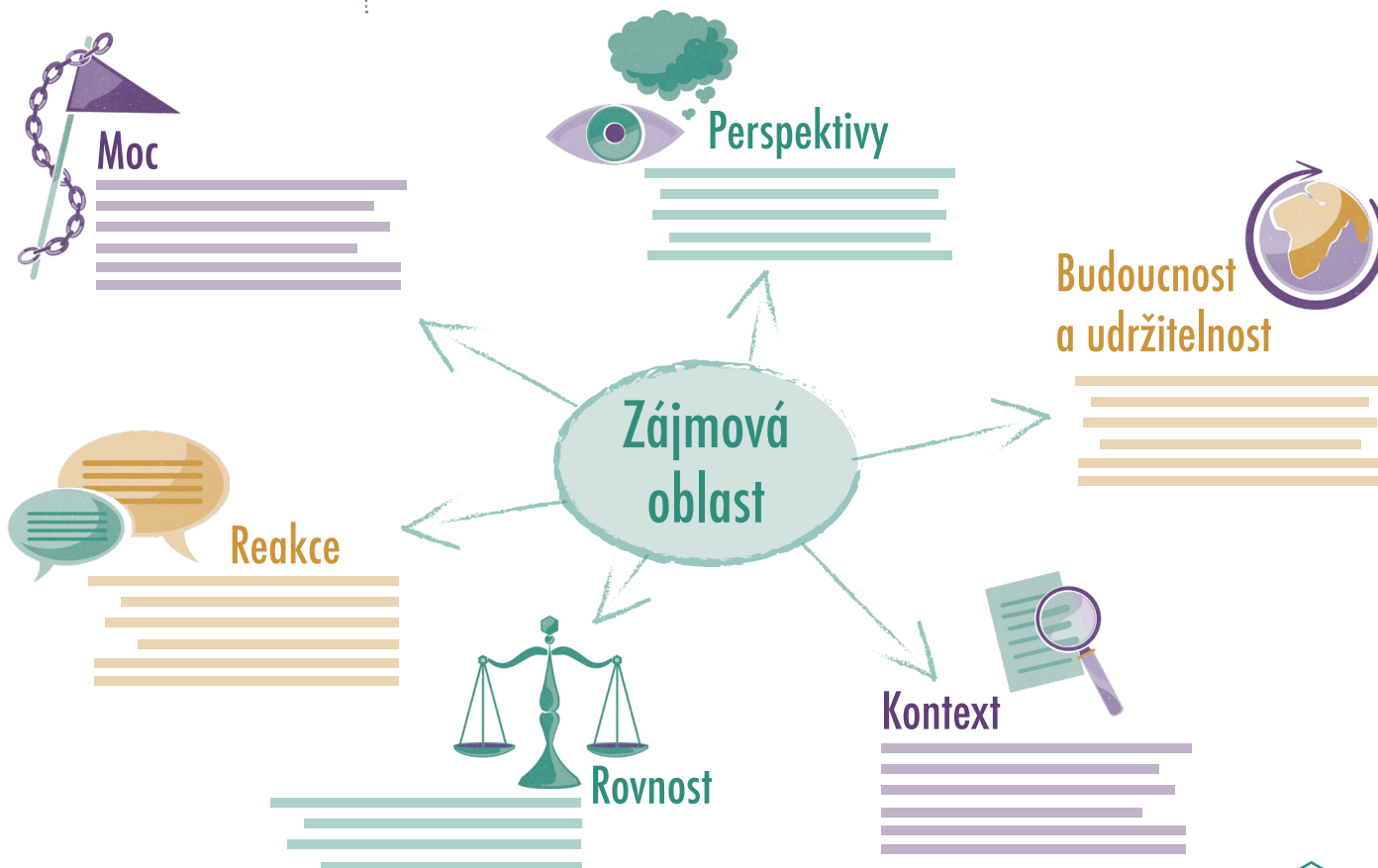
Rozbor globálních témat (2)

Tento soubor otázek je dalším způsobem, jak využít koncept **HEADSUP**. Lze jej využít při různých činnostech ve výuce. Žáci mohou na základě diskuse o otázkách vytvořit myšlenkovou mapu různých faktorů ovlivňujících určité téma, jak je uvedeno níže. Využijte Mezinárodní bílou knihu mládeže o globálním občanství jako oporu při analýze rozdílů mezi rovností a rovnými příležitostmi.

Klíčová témata a příklady otázek

<p>Moc *kdo je ovlivněn mocí a kdo je do ní zapojen</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kdo nebo jaká skupina má moc definovat daný problém? 2. Kdo má moc tento problém vyřešit? 3. Koho se tato situace týká nejvíce?
<p>Perspektivy *dominantní a přehlížené</p>	<ol style="list-style-type: none"> 4. Existuje na tento problém nějaký dominantní pohled? 5. Kdo může nabídnout alternativní perspektivu nebo pohled?
<p>Kontext *propojení a vzájemné závislosti</p>	<ol style="list-style-type: none"> 6. Které klíčové faktory k tomuto problému dnes přispívají? 7. Které faktory sahají zpět do historie? 8. S jakými lokálními a globálními otázkami se tento problém pojí? 9. Jak se tento problém dotýká mě?
<p>Reakce *zlepšení situace</p>	<ol style="list-style-type: none"> 10. Jaké reakce jsou navrhovány na podporu řešení tohoto problému? 11. Kdo by měl z jednotlivých reakcí prospěch a jakým způsobem?
<p>Rovnost *potenciál zaměřit se na potřeby těch, kteří jsou přehlíženi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 12. Vedou tyto reakce ke zvýšení rovnosti? 13. Umožňují tyto reakce posílit postavení ostatních (tj. těch nejméně mocných) nebo spíše udržet status quo (tj. těch mocných)?
<p>Budoucnost a udržitelnost *výhledy do budoucna</p>	<ol style="list-style-type: none"> 14. Minimalizuje každá reakce dopady do budoucna? 15. Má každá reakce dlouhodobý potenciál? Jaké možné problémy mohou nastat a vyžadovat přehodnocení?

Učitel ve Finsku tyto otázky přizpůsobil k diskusi o změně klimatu: „Nemusíme teď problém změny klimatu vyřešit, protože ani já nejsem schopen na tyto otázky přesvědčivě odpovědět. Měli bychom však nyní začít přemýšlet o tom, co víme a co nevíme a jaká je naše perspektiva či jaký máme pohled na svět.“

Rozbor globálního tématu (3)

Níže je uvedena série otázek, které lze použít k rozboru témat jednotlivci nebo skupinami žáků. Učitelé použili jako podnět obrázek nebo sadu obrázků souvisejících s globálním tématem (např. migranti, kteří se stěhují pryč od konfliktů, znečištění oceánů). Otázky lze použít k upevnění učiva nebo jako podnět k dalšímu zkoumání tématu.

Rozšíření obzorů a hledání výzev

Do jaké míry

je na místní obyvatele nahlíženo stereotypně zvenčí (např. jako na „zaostalé“)?

je daná situace příliš zjednodušená?

jsou pomocníci zvenčí považováni za spasitele?

profitují lidé zvenčí z této situace a pomáhají vůbec této situaci?

Moc

- Jaké jsou zdroje vůdcovství?
- Jak moc efektivní jsou systémy na organizaci lidí?
- Existuje spravedlivé rozdělení moci?
- Koho nebo jakých skupin se to nejvíce dotýká?
- Jakým způsobem jsou zohledňovány jejich názory?
- Kdo nebo jaké skupiny mohou dosáhnout největší pozitivní změny?

Reakce

- Jaké jsou v případě tohoto problému možné reakce či případná řešení?
- Kdo z jednotlivých reakcí profituje?

Zájmová oblast

- Do jaké míry se navrhaná řešení zaměřují na složitý soubor faktorů, které problém způsobují?
- Existují řešení nebo soubor řešení s vysokým potenciálem pro dosažení pozitivní změny?

Perspektivy

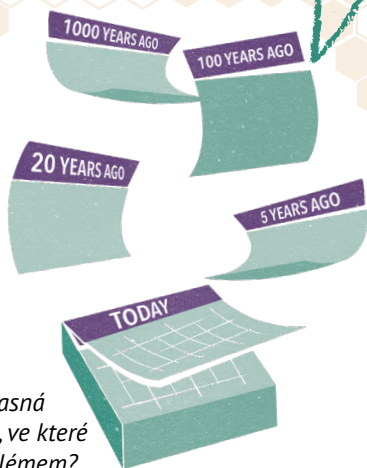
- Dokážete identifikovat dominantní perspektivu na daný problém zevnitř i zvenčí?
- Čí perspektivy byly vzaty v úvahu?
- Jaké názory mají lidé, kterých se to týká?
- Kdo rozhodne, které názory budou vyslyšeny či oceněny?
- Existují perspektivy, které je obtížné identifikovat, ale jsou důležité pro pochopení tohoto globálního tématu?

Budoucnost

- Sníží se v budoucnu intenzita těchto problémů?
- Jaká budoucnost nás čeká?
Co si myslíte, že se stane za 1 rok nebo za 5, 20 či 100 let?
- Do jaké míry jsou navrhaná řešení udržitelná?

Východiska

- Jaké hlavní faktory se týkají tohoto problému?
- Existuje jedna hlavní příčina, nebo jich je více?
- S jakými lokálními a globálními otázkami se tento problém pojí?
- Jak se tento problém dotýká mě?
- Jakým způsobem je současná nebo minulá vláda země, ve které žijí, spojena s tímto problémem?

Rovnost

- Jaké nerovnosti jsou v tomto problému patrné?
- Které hlasy jsou nejsilnější?
- Od koho či od jaké skupiny byste chtěli slyšet více?
- Existuje potenciál posílit postavení těch, kteří jsou přehlíženi?

Soupis řešení a opatření

Závěrečná aktivita je shrnutím všech reakcí ke globálním tématům.

Navzdory tomu, jak složitá jsou globální témata, můžeme na ně reagovat a podniknout kroky ke zlepšení situace. Ve skutečnosti je právě toto naše zásadní odpovědnost, kterou jako globální občané na této planetě máme. Vzhledem k tomu, že globální témata jsou velmi napjatá a složitá, důležitou činností může být formulování otázek. Probíhající změny jsou neustálé a my musíme reagovat tak, aby se situace zlepšila. Tyto změny je ale důležité průběžně reflektovat a hodnotit, protože udržitelný rozvoj není statický, ale neustále se mění. Tento soupis nám pomůže zhodnotit řešení navržené žáky či organizacemi.

Soupis řešení (check list):

- Jaké jsou hlavní důvody pro výběr tohoto řešení / této reakce?

○ Poznámky:

- Jak zjistíme, zda byla tato reakce / toto řešení účinná/é, a jaké druhy informací budou zásadní pro zjištění této skutečnosti?

○ Poznámky:

- Jaké skupiny lidí budou sledovat účinnost dané reakce / daného řešení? Jedná se o různorodou skupinu, která reprezentuje různé zájmy?

○ Poznámky:

- Čí perspektivy jsou v této reakci nejvíce zohledněny? Čí perspektivy jsou ignorovány, či zohledněny jen zčásti?

○ Poznámky:

- Komu by se tato reakce nemusela líbit? Jak bude reakce zohledňovat ty, kteří zastávají odlišné či dokonce protichůdné názory?

○ Poznámky:

- Dokážete odhadnout případné další komplikace nebo faktory, které by daný problém mohly změnit a tím i reakci na něj?

○ Poznámky:

Poznámky:

Biografie

Karen Pashby je profesorkou globálního občanského vzdělávání na Manchesterské metropolitní univerzitě, docentkou na Helsinské univerzitě a mimořádnou profesorkou na Albertské univerzitě. Jako zkušená středoškolská učitelka, školitelka učitelů a vysokoškolská pedagožka (vyučovala v Kanadě, Brazílii, Finsku a Anglii) se ve svém výzkumu zaměřuje na postkoloniální a dekoloniální studia, aby podpořila kriticky reflexivní postupy ve výuce ke globálnímu občanství v kontextu globálního Severu. Karen přednáší, vyučuje a píše o zásadních otázkách, které jsou základem vzdělávání ke globálnímu občanství zaměřeného na mládež, učitele, organizace občanské společnosti a tvůrce politických směrů.

Louise Sund je zkušená středoškolská učitelka a školitelka pedagogů. Je docentka na Univerzitě Mälardalen a výzkumná pracovnice v oblasti vzdělávání na Univerzitě v Örebro. Louise se zaměřuje na vzdělávání v oblasti environmentálních otázek a udržitelnosti a na výchovu k občanství. Její výzkum se týká filozofických a postkoloniálních perspektiv a přístupů ke vzdělávání a udržitelnému rozvoji.

Poděkování

Tento materiál by nevznikl bez velmi záslužné pomoci Dr. Su Corcoran. Rádi bychom také poděkovali organizátorům workshopů ve Švédsku a Finsku, jejichž práce umožnila vznik této publikace. Poděkování rovněž zasluží Karolina Sandal, škola Globala Gymnasiet ve Stockholmu a Sanna Rekola z organizace FINGO za jejich pohostinnost v Helsinkách. Rádi bychom také poděkovali všem učitelům, kteří se zúčastnili workshopů v Anglii, Finsku a Švédsku za jejich čas, energii a inspiraci a také studentům ve třídách, na nichž byl tento materiál pilotně testován a jejichž zpětná vazba byla naprosto zásadní. Rádi bychom poděkovali Rillimu Lappalainenovi za podporu projektu prostřednictvím sítě Bridge 4.7 a také účastníkům na jejich setkání v Bruselu v listopadu 2018. Poděkování také zasluží Evropská síť globálního vzdělávání a účastníci setkání v Lisabonu v listopadu 2018 za jejich cennou zpětnou vazbu. Rádi bychom poděkovali Johanu Öhmanovi z Univerzity v Örebro za jeho podporu projektu. Chceme rovněž poděkovat síti TEESNet (Teacher Education for Equity and Sustainability Network) za pomoc při informování o seminářích. Tvorba tohoto materiálu, která probíhala souběžně s výzkumným projektem, byla financována z grantu Britské akademie Tackling the UK's International Challenges Fund, za což jsme velmi vděční.

Citované práce

International Youth White Paper on Global Citizenship

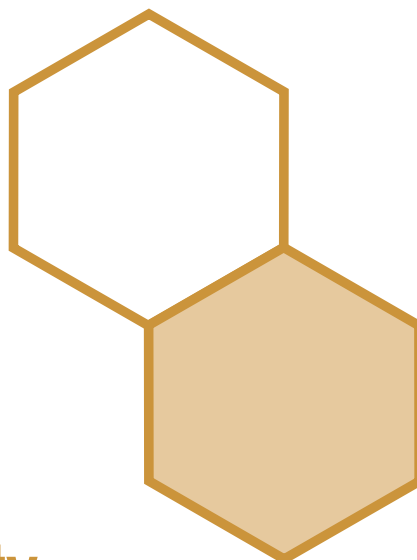
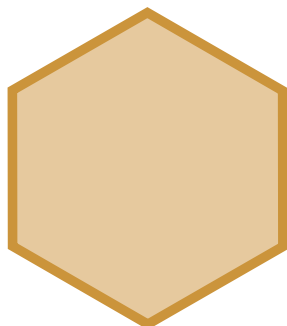
<https://cloudfront.ualberta.ca/-/media/education/ed-policy/cgcer/documents/white-paper.pdf>

UNESCO, 2014

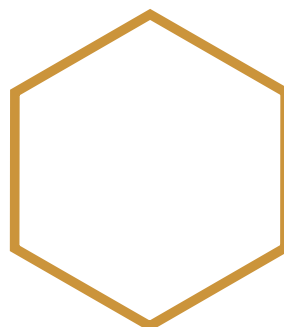
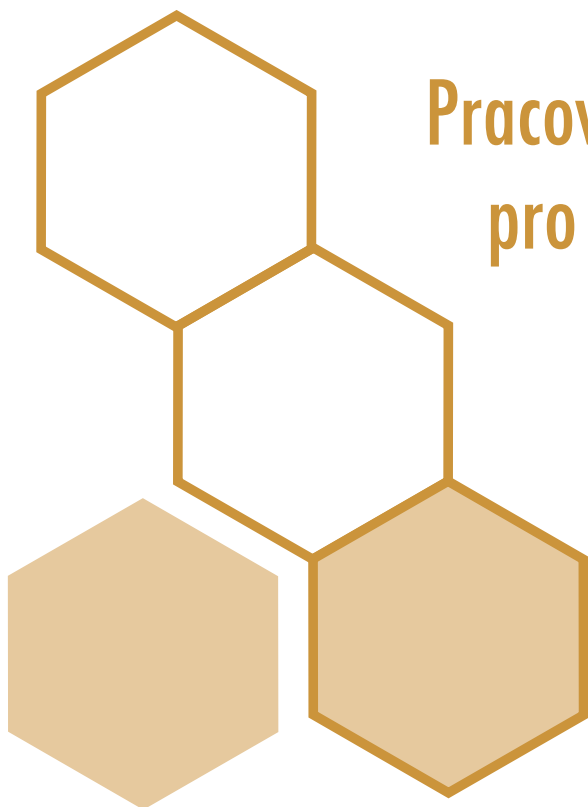
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227729>

Andreotti (2012)

<http://criticalliteracy.freehostia.com/index.php?journal=criticalliteracy&page=article&op=view&path%5B%5D=109&path%5B%5D=84>

Pracovní listy pro žáky

Zkoumání globálního tématu

Faktory	Hodnotící otázka	Ano/ne/možná	Pokud ano, proč/jak/příklad
H egemonie	<i>Naznačuje upřednostňovaný postup nebo opatření, že jedna skupina lidí by mohla navrhnout a provést řešení, které by urovnalo všechny problémy?</i>		
E tnocentrismus	<i>Naznačuje tato prezentace globálního tématu, že každý, kdo nesouhlasí, se mýlí?</i>		
A historismus	<i>Byl problém prezentován, aniž by bylo vysvětleno, proč k tomuto problému došlo a jak s ním souvisíme my?</i>		
D epolitizace	<i>Opomíjí tato prezentace problému vysvětlení role moci (politika a vůdcovství)?</i>		
S pasitelství	<i>Jednají „řešitelé“ tohoto problému jako výjimeční či speciální lidé na misi za záchranu světa? Víme něco o jejich problémech?</i>		
U ž žádná složitá řešení	<i>Zdá se prezentované řešení skutečně jednoduché? Zdá se vám, že o tom nemusíte moc přemýšlet?</i>		
P aternalismus	<i>Jsou lidé v nouzi vnímáni jako jedinci s nedostatkem peněz a špatným vzděláním, kteří potřebují vaši pomoc, aniž bychom se zamysleli nad tím, jaké prostředky mají k dispozici?</i>		

Rozbor problému (1)

VÝCHODISKA	Klíčová otázka	Jaké jsou hlavní příčiny této situace?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
PERSPEKTIVY	Klíčová otázka	Jaké různé pohledy na tuto situaci existují?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
SPRAVEDLNOST	Klíčová otázka	Koho se tento problém týká nejvíce?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
LEADERSHIP	Klíčová otázka	Kdo je v nejlepší pozici, aby dosáhl změny pro všechny?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
REAKCE	Klíčová otázka	Napadne vás nějaká možnost pro zlepšení této situace?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	
BUDOUCNOST	Klíčová otázka	Jak si myslíte, že toto místo bude vypadat v budoucnu?
	Moje odpověď	
	Alternativní otázka	

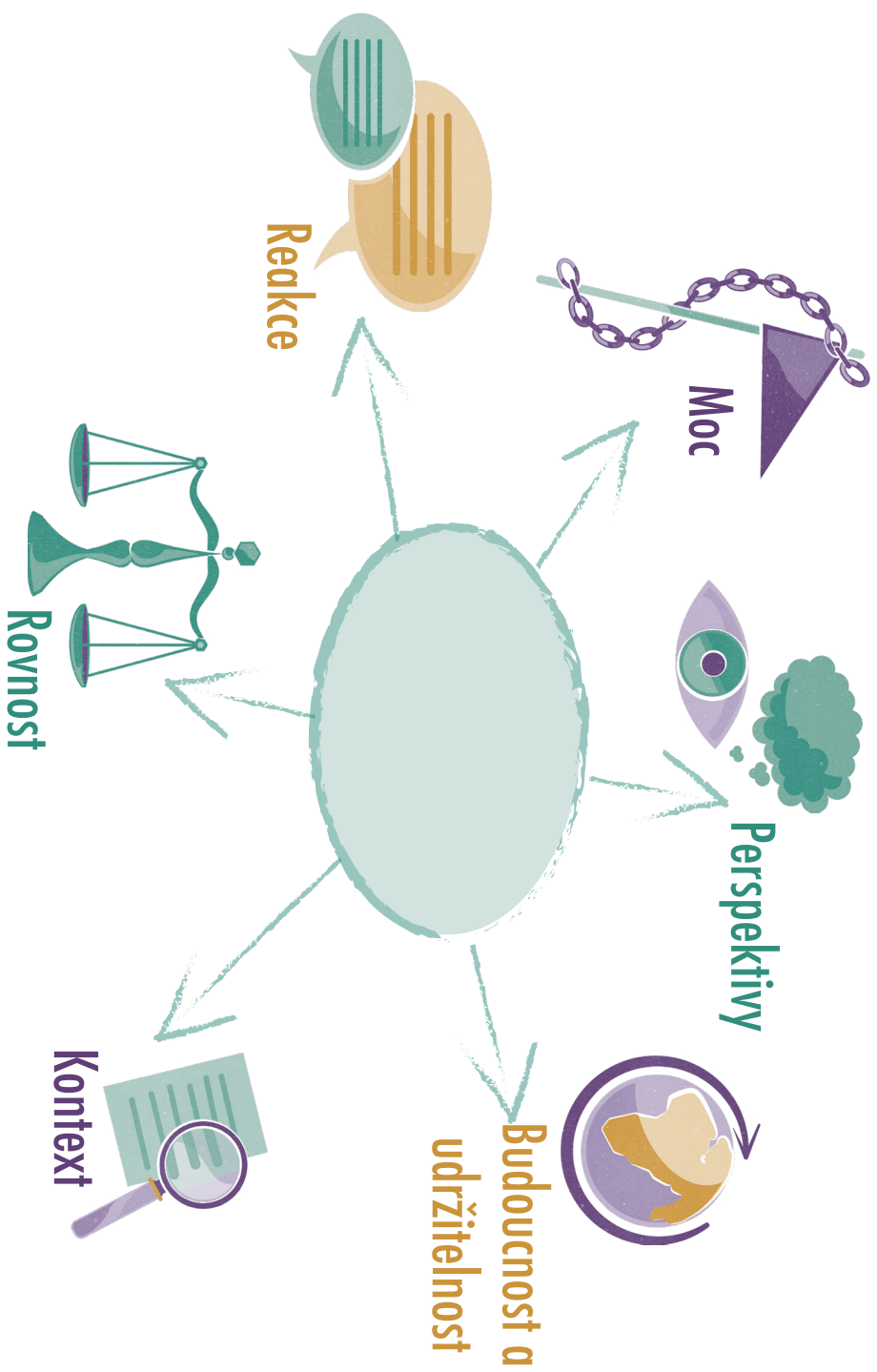
Rozbor problému (2)

Klíčová témata a příklady otázek

<p>Moc *kdo je ovlivněn mocí a kdo je do ní zapojen</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kdo nebo jaká skupina má moc definovat daný problém? 2. Kdo má moc tento problém vyřešit? 3. Koho se tato situace týká nejvíce?
<p>Perspektivy *dominantní a přehlížené</p>	<ol style="list-style-type: none"> 4. Existuje na tento problém nějaký dominantní pohled? 5. Kdo může nabídnout alternativní perspektivu nebo pohled?
<p>Kontext *propojení a vzájemné závislosti</p>	<ol style="list-style-type: none"> 6. Které klíčové faktory k tomuto problému dnes přispívají? 7. Které faktory sahají zpět do historie? 8. S jakými lokálními a globálními otázkami se tento problém pojí? 9. Jak se tento problém dotýká mě?
<p>Reakce *zlepšení situace</p>	<ol style="list-style-type: none"> 10. Jaké reakce jsou navrhovány na podporu řešení tohoto problému? 11. Kdo by měl z jednotlivých reakcí prospěch a jakým způsobem?
<p>Rovnost *potenciál zaměřit se na potřeby těch, kteří jsou přehlíženi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 12. Vedou tyto reakce ke zvýšení rovnosti? 13. Umožňují tyto reakce posílit postavení ostatních (tj. těch nejméně mocných) nebo spíše udržet status quo (tj. těch mocných)?
<p>Budoucnost a udržitelnost *výhledy do budoucna</p>	<ol style="list-style-type: none"> 14. Minimalizuje každá reakce dopady do budoucna? 15. Má každá reakce dlouhodobý potenciál? Jaké možné problémy mohou nastat a vyžadovat přehodnocení?

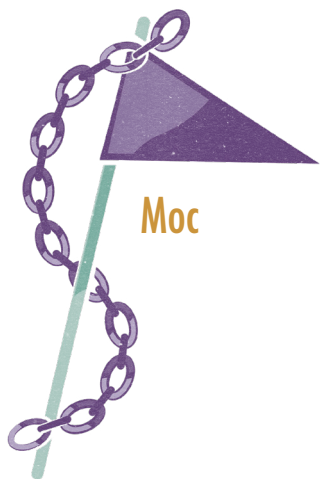
Tabulka odpovědí: Uved'te své odpovědi do schématu níže

	SOCIÁLNÍ/KULTURNÍ	EKONOMICKÉ	ENVIRONMENTÁLNÍ	POLITICKÉ
MÍSTNÍ				
NÁRODNÍ				
MEZINÁRODNÍ				

Rozbor problému (3)

Rozšíření obzorů a hledání výzev

Moc

Reakce

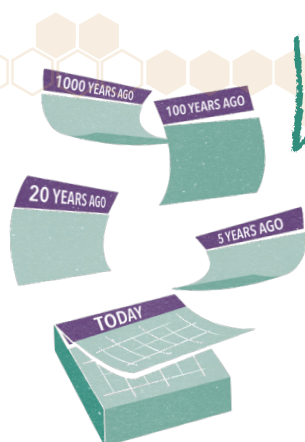
Perspektivy

Budoucnost

Východiska

Rovnost

Soupis řešení a opatření

Soupis řešení (check list):

- Jaké jsou hlavní důvody pro výběr tohoto řešení / této reakce?

○ Poznámky:

- Jak zjistíme, zda byla tato reakce / toto řešení účinná/é, a jaké druhy informací budou zásadní pro zjištění této skutečnosti?

○ Poznámky:

- Jaké skupiny lidí budou sledovat účinnost dané reakce / daného řešení? Jedná se o různorodou skupinu, která reprezentuje různé zájmy?

○ Poznámky:

- Čí perspektivy jsou v této reakci nejvíce zohledněny? Čí perspektivy jsou ignorovány, či zohledněny jen zčásti?

○ Poznámky:

- Komu by se tato reakce nemusela líbit? Jak bude reakce zohledňovat ty, kteří zastávají odlišné či dokonce protichůdné názory?

○ Poznámky:

- Dokážete odhadnout případné další komplikace nebo faktory, které by daný problém mohly změnit a tím i reakci na něj?

○ Poznámky:

Poznámky:

